

Podpora pečujících osob na trhu práce

Mgr. Terezie Molnárová

Klinika nukleární medicíny, Fakultní nemocnice Ostrava

Abstrakt

V řadě případů je plnění pečovatelských „povinností“ jen obtížně slučitelné s ekonomickou aktivitou. Pečující osoby musí tak volit mezi péčí a profesní kariérou. Pokud se pečující osoba rozhodne skloubit péči a práci, setkává se s řadou překážek. Je lepší, aby pečující osoba využívala některý z typů flexibilních forem práce, aby ji mohla kombinovat s časově náročnou péčí o opečovávaného anebo zajistit v době své nepřítomnosti péči jiným pečujícím (nejčastěji rodinným příslušníkem) nebo sociální službou.

Cílem práce bylo analyzovat nástroje trhu práce využívané pečujícími osobami a možnosti jejich propojení se sociálními službami. Ke splnění cíle práce byl zvolen kvantitativní výzkum za pomoci strukturovaného dotazníkového šetření. Dotazníky byly vyplněny respondenty, které tvořily pečující osoby žijící nejčastěji na území městského obvodu Ostrava-Jih. Ke zpracování dat byla použita jedno- a dvourozměrná a dvourozměrná analýza.

Klíčová slova:

pečující osoby, neformální péče, trh práce, nezaměstnanost, flexibilita pracovního trhu, sociální služby.

Úvod

Čím závažnější je stav závislé osoby a čím více péče potřebuje, tím jsou šance na setrvání nebo návrat na trh práce pečujících osob nižší. V České republice legislativa formálně umožňuje různé typy flexibilních pracovních úvazků, v praxi je ale bohužel jejich nabídka minimální. Pečující osoby by v mnoha případech chtěly mít možnost skloubit péči s prací, avšak v České republice je to spíše nereálné. I kdyby měly možnost pracovat v určité formě flexibilní práce, vyplatilo by se jim to pouze tehdy, pokud by se v době jejich nepřítomnosti o opečovávaného staral rodinný příslušník. Pokud by musely v době své nepřítomnosti využít nějaký typ sociálních služeb, vydělanou mzdu by vynaložily za poplatky za péči o opečovávaného s pomocí sociální služby.

Cíl

Hlavním cílem bylo analyzovat nástroje trhu práce využívané pečujícími osobami a možnosti jejich propojení se sociálními službami. Výzkum měl ukázat, které nástroje trhu práce pečující osoby využívají a jak tyto nástroje propojují se sociálními službami.

Soubor a metodika

Pro dosažení stanoveného cíle byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie za pomoci strukturovaného dotazníku. Jako objekt výzkumu byly stanoveny pečující osoby a dále nebylo specifikováno, o kterou skupinu dlouhodobých nemocných pečující osoby pečují. Výzkum se týkal všech pečujících osob, které například mohou pečovat o dítě s disabilitou, o seniora, o osobu omezenou ve svéprávnosti atd.

Výzkum byl realizován v lednu 2021. Ve spolupráci se sociálními pracovníky bylo osloveno 93 klientů. Sociální pracovníci byly nápomocné při distribuci dotazníků a ochotně pomáhaly respondentům s jejich vyplňováním. Vyplnění dotazníků bylo zcela dobrovolné a anonymní.

Dotazník obsahoval celkem 12 otázek – pohlaví a věk respondenta, věk opečovávané osoby, délka péče o opečovávaného, příbuzenský vztah pečující osoby k opečovávanému, sociální služba využívaná pečujícími osobami při péči, stupeň závislosti příspěvku na péči opečovávané osoby, využívané nástroje trhu práce pečujícími osobami, využitelnost nástrojů trhu práce, potřeby, které pečujícím osobám nejvíce při péči schází, současná zaměstnanost pečujících osob a bariéry pečujících osob při návratu na trh práce.

Dále byla vytvořena hlavní výzkumná otázka, která zněla: „Využívají pečující osoby nástroje trhu práce propojené se sociálními službami?“ K této hlavní výzkumné otázce bylo vytvořeno 6 vedlejších výzkumných otázek, které zněly: „Využívají pečující osoby rekvalifikaci?“ A dále ostatní typy flexibilních forem práce jako práci na částečný úvazek, stlačený pracovní týden, sdílení pracovního místa, pružnou pracovní dobu a práci z domu.

Výsledky

Z výzkumného šetření pomocí jednorozměrné analýzy bylo zjištěno, že o opečovávaného častěji pečují ženy než muži nejčastěji ve věkové kategorii od 51–65 let. Nejvíce respondentů pečovalo o opečovávaného ve věkové kategorii 61–80 let ve III. stupni závislosti, kdy pečovali o rodiče a délka péče se pohybovalo okolo

4–7 let. U otázky, zda respondenti využívají některou ze sociální služeb při péči se nejvíce vyskytovala odpověď, že nevyužívají žádnou ze sociálních služeb hlavně kvůli financím. Druhou nejčastěji využívanou sociální službou se stala pečovatelská služba. Jako nejvyužívanější nástroj trhu práce respondenti označili práci z domu a poté práci na částečný úvazek.

Respondenti byli většinou nezaměstnaní, pouze 40 z 93 pečujících osob při péči pracuje. Uvedli, že největší bariérou při návratu na trh práce je nemožnost skloubit péči o opečovávaného se zaměstnáním a dále malou nabídku práce na částečný úvazek/flexibilní formy práce. Při péči jim nejvíce schází potřeba odpočinku, sociálního kontaktu a seberealizace.

Hlavní výzkumná otázka zněla: Využívají pečující osoby nástroje trhu práce propojené se sociálními službami? Odpověď zní, že ano, pečující osoby využívají nástroje trhu práce propojené se sociálními službami. Respondenti využívali nástroje trhu práce propojené s pomocí sociální služby.

Na základě této výzkumné otázky bylo vytvořeno 6 vedlejších výzkumných otázek.

Odpověď na vedlejší výzkumnou otázku č. 1 - „Jak využívají pečující osoby rekvalifikaci?“ zní, že využívání rekvalifikace závisí na délce péče o opečovávaného, kdy pečující osoby pečující méně než 7 let se účastní rekvalifikačních kurzů častěji než déle pečující osoby. Celkově rekvalifikaci využilo 10 z 93 pečujících osob.

Odpověď na vedlejší výzkumnou otázku č. 2 - „Jak využívají pečující osoby práci na částečný úvazek?“ zní, že využívání práce na částečný úvazek nezávisí na věku, pohlaví pečující osoby, délce péče o opečovávaného ani na propojenosti péče se sociální službou. Celkově práci na částečný úvazek využilo 24 z 93 pečujících osob.

Odpověď na vedlejší výzkumnou otázku č. 3, 4, 6 - „Jak využívají pečující osoby stlačený pracovní týden (sdílení pracovního místa, práci z domu?“ zní, že využívání stlačeného pracovního týdne (sdílení pracovního místa, práce z domu) závisí na pohlaví pečující osoby. Celkově stlačený pracovní týden využilo 8 z 93 pečujících osob, sdílení pracovního místa také 8 z 93 pečujících osob a práci z domu 27 z 93 pečujících osob.

Odpověď na vedlejší výzkumnou otázku č. 5 - „Jak využívají pečující osoby pružnou pracovní dobu?“ zní, že využívání pružné pracovní doby závisí na propojení péče se sociální službou. Celkově pružnou pracovní dobu využilo 22 z 93 pečujících osob.

Diskuze

Cílem práce bylo analyzovat nástroje trhu práce využívané pečujícími osobami a možnosti jejich propojení se sociálními službami. V mém výzkumu nejvíce respondentů využilo práci z domu, kterou nejčastěji propojovali se sociální službou typu asistenční služby. Poté nejvíce respondenti využívali práci na částečný úvazek, kterou propojovali s asistenční službou a denním stacionářem. Cíl práce byl tedy naplněn.

Ukázalo se, že flexibilní formy práce propojené s pomocí sociální služby při péči, jsou dobrým způsobem, aby pečující osoby nemusely opouštět trh práce. Bohužel, i když legislativa v České republice umožňuje různé typy flexibilních pracovních úvazků, v praxi je však jejich nabídka minimální. Častým problémem pro rodiny, které s pomocí sociálních služeb zajišťují péči o opečovávaného, je nedostupnost služeb z finanční stránky. Plné pokrytí péče pomocí sociální služby představuje značný výdaj z rodinného rozpočtu, který si ve většině případů rodiny nemohou dovolit. Práce by se proto pečujícím osobám po finanční stránce nevyplatila. Mnoho pečujících by tak pracovalo pouze pro svou seberealizaci a kvůli sociálnímu kontaktu s okolím.

Závěry

Výzkum ukázal, že pečující osoby se snaží skloubit péči s prací. Ke zlepšení situace pečujících osob při péči by dle mého výzkumu i výzkumu Šimoníka (2015) mohla přispět větší nabídka flexibilních forem práce, informovanost pečujících osob o možnosti skloubení péče s prací a možnostech propojení se sociální službou. Pečující osoby by se poté mohly vrátit na trh práce a zlepšit si tak své životní podmínky.

Seznam literatury

Šimoník, P. (2015). *Podpora neformálních pečovatелů – závěrečná zpráva z výzkumu*. Fond dalšího vzdělávání. http://dspace.soc.cas.cz/bitstream/handle/123456789/3494/OM_CSDA00167.pdf?sequence=1

Kontaktní adresa autora:

Mgr. Terezie Molnářová
Klinika nukleární medicíny
Fakultní nemocnice Ostrava
terezie.molnarova@fno.cz